

Univerzita Komenského v Bratislave
Vedecká rada Rímskokatolíckej cyrilometodskej
bohosloveckej fakulty

ThLic. Martin Bošanský

Autoreferát dizertačnej práce

**Kánonické vizitácie Nitrianskej diecézy
v rochoch 1674 – 1831**

na získanie **akademického titulu „doktor“**

v študijnom odbore: **katolícka teológia**

študijný program: **katolícka teológia**

BRATISLAVA 2017

Dizertačná práca bola vypracovaná v dennej forme doktorandského štúdia na Univerzite Komenského v Bratislave, Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte.

Predkladateľ: **ThLic. Martin Božanský**
RKCMBF UK Bratislava

Školiteľ: **prof. ThDr. Viliam Judák, PhD.**
RKCMBF UK Bratislava

Oponenti: **prof. Dr. phil. Emília Hrabovec**
RKCMBF UK Bratislava

prof. ThDr. Cyril Hišem, PhD.
TF KU Košice

doc. PhDr. Ivan Mrva, PhD.
FF UCM Trnava

Autoreferát bol rozoslaný: 15.5.2017

Obhajoba dizertačnej práce sa koná **30.5.2017 o 10.30**
pred komisiou pre obhajobu dizertačnej práce v študijnom
programe doktorandského štúdia katolícka teológia
vymenovanou dekanom fakulty dňa 15.5.2017
pre študijný odbor katolícka teológia
na Univerzite Komenského v Bratislave, Rímskokatolíckej
cyrilometodskej bohosloveckej fakulte

ThDr. Ing. Vladimír Thurzo, PhD.
dekan RKCMBF UK,
Kapitulská 26, Bratislava

Keďže fenomén kánonických vizitácií v Nitrianskej diecéze nebol doteraz náležite systematicky spracovaný, predkladaná práca sa usiluje zaplniť toto biele miesto.

Jej časové rozmedzie práce bolo určené rokmi 1674 – 1831. Úvodný medzník bol stanovený v zmysle všeobecne prijímaného údaju, že najstaršou písomne zdokumentovanou vizitáciou diecézy bola tá, ktorú v rokoch 1674 – 1675 počas biskupskej služby Tomáša Pálfiho vykonal Trenčiansky archidiakon Juraj Novosedlík. Ako záverečný medzník práce bol zvolený rok 1831, v ktorom sa ukončila Vurumova vizitácia diecézy. V ďalšom období sa fenomén kánonických vizitácií v ich niekdajšej podobe na dlhý čas z diecézneho života vytratil.

Cieľom práce je priniesť komplexný a systematický pohľad na spomínanú problematiku. Autor chcel predstaviť všetky jestvujúce vizitácie s nádejou, že výskumom sa podarí nájsť nejaké nové. Zaujímalo ho dôvod, úloha a ciele kánonických vizitácií. Keďže ide o potridentské obdobie, v ktorom sa Katolícka cirkev vysporiadavala s protestantizmom, autor hľadá odpoveď na otázku, akú úlohu zohral tento jav pri rekatolizácii diecézy. Skúma tak iniciátora vizitácie ako aj jeho realizátora. Zaoberá sa okolnosťami, ktoré vizitáciám predchádzali, ich priebehom, ako aj ich teoretickými i praktickými dôsledkami. Podružným cieľom práce bolo tiež uľahčenie vedeckého výskumu budúcim bádateľom, ktorí sa o kánonické vizitácie budú zaujímať. Autor sa preto usiloval o vytvorenie komplexného indexu vizitovaných farností s konkrétnymi odkazmi na lokácie vizitačných písomností, nakoľko takýto potrebný nástroj doteraz chýbal.

Hoci kánonické vizitácie Nitrianskej diecézy neboli ešte komplexne vedecky spracované, táto oblasť bádania nie je ani zďaleka *terra incognita*, nakoľko sa jej venovali, či už okrajovo, alebo v parciálnych aspektoch i podrobnejšie, viacerí autori, z ktorých spomeňme aspoň niektorých. Zoznam vizitácií spolu s vizitačnými smernicami z r. 1727 bol

publikovaný na konferencii venovanej kánonickým vizitáciám.¹ Detailný inventár pochádzajúci z Diecézneho archívu v Nitre vyšiel v pramennej zbierke.² Súpis zmikrofilmovaných vizitácií spolu s krátkou všeobecnou štúdiou sa nachádza v internej pomôcke Slovenského národného archívu.³

Z niektorých vizitácií boli publikované prepisy originálneho textu; tie sú však viac než zriedkavé.⁴ Častejšie sú preklady v slovenskom jazyku, ktoré však nie vždy vyšli aj v knižnej podobe.⁵ Veľkú zásluhu na prekladoch kánonických vizitácií mal Mons. Justín Beňuška (1918 – 2011), no väčšina jeho prekladov zostala len rukopisnej resp. strojopisnej podobe. Boli aj snahy ponúknuť obsah kánonickej vizitácie vo

¹ JUDÁK, V. *Kánonické vizitácie v Nitrianskej diecéze*, In: HIŠEM, C., FEDORČÁK, P. ed. *Kánonické vizitácie po Tridentom koncile. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie 9. novembra 2006*, Košice: Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku. Katedra histórie, 2007, s. 5 – 10.

² ĎURČO, M., NEMEŠ, J. *Miscellanea ecclesiastica Nitriensia I. Quellen zur Geschichte des Bistums Neutra*, Wydawnictwo i Drukarnia Towaryzstwo Słowaków w Polsce, Krakow 2007, s. 58 – 102.

³ MLYNARČÍKOVÁ, V. *Súpis kanonických vizitácií fár z rokov 1674-1863 vo filmotéke SNA*. Bratislava: Slovenský národný archív, 1999.

⁴ ĎURČO, M., NEMEŠ, J. *Miscellanea ecclesiastica Nitriensia I.*, s. 113 – 179.

⁵ Z tých publikovaných uveďme aspoň: ĎURČO, M. *Kánonická vizitácia z roku 1829 ako prameň k cirkevným dejinám farnosti Opatová nad Váhom*. Trstená: 2012; BEŇUŠKA, J., MÚČKA, P. *Kanonické vizitácie Cirkvi z rokov 1729, 1767, 1798 a 1828 vo farnosti Veľké Bielice*, Veľké Bielice, 2002.

forme sumarizačnej štúdie.⁶ Údaje z kánonických vizitácií sú bohatým zdrojom poznatkov pre práce z najrozličnejších odborov. Asi najčastejšie využitie nachádzajú pri mapovaní dejín jednotlivých farností.⁷

Kánonickými vizitáciami rôznych diecéz sa zaoberajú mnohé vedecké články. Sú tiež námetom pre veľké množstvo záverečných prác na rôznych akademických stupňoch: od bakalárskych cez magisterské až po dizertačné. Tieto práce sa venujú menšiemu územnému celku v kratšom časovom úseku popisujúc jednotlivosti vizitačných zápisníc. Naša práca však nemohla postupovať ich metodikou, totiž nemohla sa zamerať na obsahové jednotlivosti, nakoľko jej časový i územný rozsah je dosť veľký. Autor sa preto rozhodol zostať na úrovni všeobecnej charakteristiky tej ktorej vizitácie založenej na analýze vizitačného formuláru.

Pramennou základňou práce sú zápisnice z kánonických vizitácií nachádzajúce sa v Diecéznom archíve v Nitre, nakoľko ide o archívne sídlo s najbohatším obsahom tohto druhu. Okrem samotných vizitačných zápisníc autorovej pozornosti neušli ani ostatné dokumenty, ktoré sa akýmkoľvek spôsobom dotýkajú vizitačnej problematiky. Pre získanie širšieho obrazu o skúmanom fenoméne sa konzultujú predovšetkým prostredníctvom dokumentov pochádzajúcich z univerzálnych či regionálnych synod, pričom sa používajú známe zbierky. Poznanie získané z prameňov je dopĺňané vedomosťami pochádzajúcimi z jestvujúcej bibliografie.

6 VELIČKA, D. *Kánonické vizitácie Juraja Novosedlíka na Kysuciach z roku 1674*. In: *Terra Kisucensis IV*. Čadca: OZ Terra Kisucensis, 2011, s. 117 – 129.

7 Ako príklad môže slúžiť zoznam diplomových prác z cirkevných dejín nitrianskeho sídla Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského. Por. ĎURČO, M., NEMEŠ, J. *Miscellanea ecclesiastica Nitriensia I*, s. 52 – 54.

Práca pozostáva z piatich kapitol. V prvej sa autor zaoberá fenoménom kánonických vizitácií vo všeobecnosti. Po definícii základných pojmov prináša stručné dejiny kánonických vizitácií od najstarších čias ponajprv v univerzálnej Cirkvi, potom v Uhorsku a napokon v Nitrianskej diecéze. Pokúša sa rekonštruovať mozaiku obrazu kánonickej vizitácie od prípravy cez realizáciu až po jej dôsledky.

Druhá, tretia a štvrtá kapitola sú venované kánonickým vizitáciám Nitrianskej diecézy v sedemnástom, osemnástom a devätnástom storočí. Jednotlivé storočia sa ďalej delia podľa episkopátov. Charakter kánonických vizitácií bol totiž určený predovšetkým osobnosťou slúžiaceho biskupa. V rámci každého episkopátu sa ponajprv analyzuje všeobecný dejinný kontext, v ktorom daný biskup konal svoju službu. Následne sa uvádza jeho stručný životopis s osobitným zreteľom na jeho vizitačné aktivity. Pri každej vizitácii je v prvom rade predstavená osoba vizitátora. Potom sa skúma charakter vizitačnej cesty: jej motivácia, príprava, chronologicko-geografický priebeh i zakončenie. Na základe štruktúry vizitačnej zápisnice sa venuje pozornosť skutočnostiam, ktoré vizitátor akcentoval. Neprehliada sa ani materiálny aspekt vizitačných záznamov, keďže aj on svojím spôsobom vypovedá o charaktere vizitácie. Na konci každej kapitoly je stručné zhrnutie zachytávajúce vývoj vizitačnej praxe v danom storočí.

Piata kapitola má rýdzo praktický charakter. Predkladá čitateľovi konkrétne pomôcky značne uľahčujúce a zprehľadňujúce štúdium vizitácií Nitrianskej diecézy. Ide o index vizitovaných farností a tiež o zoznam vizitovaných filiálok s ich príslušnosťou k farnosti. Zvlášť prvá z nich sa doteraz javila ako osobitne potrebná.

Vďaka výskumu predchádzajúcemu napísaniu tejto práce sa podarilo objaviť o 30 rokov staršiu vizitáciu než bola doteraz najstaršia známa. Okrem toho sa podarilo nájsť ďalšie štyri vo vedeckej literatúre doteraz neznáme vizitácie. Od

najstarších čias je v diecéze 26 písomne zdokumentovaných kánonických vizitácií. Tri z nich boli zamerané na Nitriansku sídelnú kapitolu, kým zvyšok na farnosti diecézy. 19 vizitácií vykonali biskupom poverení archidiakoni, kým zvyšných 7 bolo vykonaných samotným diecéznym biskupom. 14 vizitácií prebehlo v 17. storočí, 9 v 18. storočí a 3 v 19. storočí.

Z hľadiska potridentskej obnovy Cirkvi kánonické vizitácie dôležité z dvojakého uhla pohľadu. Na jednej strane sú cenným svedkom túžby po reforme vo vnútri Cirkvi ako aj úspešných i neúspešných pokusov o väčšiu vernosť evanjeliovým ideálom. Nezostali však na úrovni pozorovateľa, lež sami boli stimulom tejto zmeny. Umožňovali to kompetencie vizitátora, ktorý v závere vizitácie vydával direktívy, ktoré sa mali viesť do života. Aj keď to nebol proces rýchly a samozrejmy, mal však svoju účinnosť. Minimálne pomenovanie negatívnych skutočností bol prvým impulzom k pozitívnej zmene.

V tematických obsahoch, ktorým sa kánonické vizitácie venovali, dochádza k viacerým posunom. Niektoré témy sa postupne objavujú, iné postupne strácajú, kým ďalšie sú vo vizitáciách prítomné permanentne. Do prvej skupiny patria personálne záležitosti. Téma kňazov, ktorá bola spočiatku sľaby okrajová a veľmi stručná sa postupne stala čoraz viac dôležitou a obsažnejšou. Podobne aj téma škôl, ktorej sa najprv venovala len veľmi malá pozornosť, sa tiež postupne dostáva do centra záujmu. Boží ľud vo farnosti nebol na začiatku spomínaný vôbec, no postupne ho vizitátor popisuje čoraz podrobnejšie. Do druhej skupiny patrí protestantská otázka – na začiatku bola veľmi živá a bolestná, no postupne sa rieši, až sa na konci obdobia stane okrajovou a nevýraznou. Tretiu skupinu tvoria ekonomické témy mapujúce vlastnícke vzťahy a materiálne zabezpečenie farností. Tieto témy mali svoju dôležitosť od samého začiatku, nijako ju v priebehu času nestratili, len ju viac potvrdili.

Štúdium histórie sa nezaobíde bez konzultácie prameňov. Autor má nádej, že konzultácia tak vzácného historického pokladu, akým sú kánonické vizitácie, prispeje k rozvoju vedy i rozkvetu Katolíckej cirkvi.

PRAMENE A BIBLIOGRAFIA

1. Pramene

1.1. Nepublikované pramene

DAN, BA, SA, fasc. 9, 20, 63, 83, 101, 285, 296, 319, 325, 370, 371, 375, 399, 400, 412, 415, 422, 428, 430, 434, 471, 483, 484, 485, 528, 532, 553, 556, 559, 575, 578, 579, 581, 587, 595, 596, 597, 600, 616, 633.

DAN, BA, NA, fasc. 708.

DAN, K, č. 1 – 18, 21, 36, 37, 52, 97, 185 – 258.

DAN, DA, oddelenie *Parochiae*; oddelenie *Personalialia*, kartón 71.

Archív farnosti Krásno, Kánonická vizitácia z r. 1828

1.2. Publikované pramene

Sväté písmo Starého i Nového zákona. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007. ISBN 978- 80-7162-683-1.

BOLLO, Ľubomír. ed. *Pánovo učenie podľa dvanástich apoštolov pohanským národom (Didaché). Apoštolské podanie (Apoštolská tradícia)*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda 2000.

ĎURČO, Marek, NEMEŠ, Jaroslav. *Miscellanea ecclesiastica Nitriensia I. Quellen zur Geschichte des Bistums Neutra*. Krakow: Wydawnictwo i Drukarnia Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2007. ISBN 978-83-7490-119-2

CONGREGAZIONE PER I VESCOVI. *Direttorio per il ministero pastorale dei Vescovi "Apostolorum successores"*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2004, ISBN 88-2097-549197-8882097-549-4.

FUCHS, Franciscus Xaver. *Visitationalia statuta generalia*, Tyrnavia: Typis Venceslai Jelínek, 1804.

KOSTICKÝ, Bohuš, WATZKA, Jozef. Štátny archív v Bratislave. Pobočka v Nitre. Sprievodca po archívnych fondoch II, Bratislava: Slovenská archívna správa, 1963.

MIGNE, Jean Paul. *Patrologiae cursus completus. Series graeca*. Paris: Garnier Fratres, 1837.

MIGNE, J.P., *Patrologiae cursus completus. Series latina*. Garnier Fratres, Paríž: Garnier Fratres, 1865 .

MLYNARČÍKOVÁ, Viera. Súpis kanonických vizitácií fár z rokov 1674-1863 vo filmotéke SNA. Bratislava: Slovenský národný archív, 1999.

PÉKOVÁ, Monika, SLEZÁKOVÁ, Božena. Zoznam mikrofilmov archívnych dokumentov uložených vo filmotéke Slovenského národného archívu. Bratislava: Slovenský národný archív, 2004.

PETÉRFY, Carolus. *Sacra concilia ecclesiae romano-catolicae in regno Hungariae celebrata. Pars I.*, Posonium: Typis Haeredum Royerianorum, 1741.

PETÉRFY, Carolus. *Sacra concilia ecclesiae romano-catolicae in regno Hungariae celebrata. Pars II.* Posonium: Typis Haeredum Royerianorum, 1742.

SZÖRÉNY, Ladislaus. *Archidiaconus visitans, seu Brevis forma, et Methodus Canonicae Visitationis Ecclesiarum,*

Parochiarum, ac aliorum piorum locorum, Per Episcopum, aut ejus in Spiritalibus Vicarium, vel horum autoritate Archidiaconum instituendae practicata, descripta, & in gratiam uti volentium edita. Tyrnaviae: Typis Academicis Societatis Jesu, 1752.

Schematizmus venerabilis cleri dioecesis Nitriensis, Pestini: Typis nobilis J.M.Trattner de Petróza 1830.

2. Bibliografia

AA.VV., Slovenský biografický slovník I. - VI.. Martin: Matica Slovenská, 1986 – 1994.

BÁTOVSKÁ, Daniela. Kánonické vizitácie ako historický prameň. Rozbor knihy vizitačných zápisníc dekanátu Levice z roku 1779. Diplomová práca. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2004.

BAUMGARTNEROVÁ, Alena. Šírenie reformácie v Bratislavskej stolici podľa kanonických vizitácií v 16.-17. storočia. Diplomová práca. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského 2005.

BIHLMAYER, Karl, TÜECHLE, Hermann. Storia della Chiesa 3. L'epoca delle riforme, Brescia: Morcelliana, 2008. ISBN 978-88-372-0665-9.

BOŠANSKÝ, Martin. Disciplína v Kňazskom seminári sv. Ladislava v Nitre na prelome 18. a 19. storočia, In: Duchovný pastier. 2015, roč. 96, č. 11, s. 422-428. ISSN 0139-861X.

BOŠANSKÝ, Martin. Redazione della Guida dell'Archivio diocesano di Nitra nella Repubblica Slovacca. Licenciátna práca. Roma: Facoltà Teologica della Pontificia Università della Santa Croce, 2013.

BOSELLO, Francesco. Delle visite vescovili ossia istruzione in forma di lettera che dimostra l'origine, lo scopo, il metodo ed i vantaggi delle visite canoniche fatte dai vescovi nelle rispettive loro diocesi, Venezia: Tipografia di Alvisopoli, 1830.

BUCKO, Štefan. Reformné hnutie v arcibiskupstve ostrihomskom do r. 1564. Bratislava: Únia, 1939.

BUCKO, Štefan. Mikuláš Oláh a jeho doba, Bratislava: Vedecké ústavy mesta Bratislavy, 1940.

CAMBEL, Samuel. ed. Dejiny Slovenska II. (1526 – 1848). Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1987. ISBN 80-2240-190-0.

CSANDA, Alexander. Kapitoly z dejín Nitry. Sborník štúdií k 1100. výročiu príchodu Cyrila a Metoda, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1963.

CSŐSZ, Imre. Kegyes-tanító-rendiek Nyitrán. Magyar műveltségtörténelmi rajz, Nitra: 1879.

ĎURČO, Marek. Kanonická vizitácia z roku 1829 ako prameň k cirkevným dejinám farnosti Opatová nad Váhom, Trstená: 2012. ISBN 978-80971182-0-4.

ĎURČO, Marek. Hradniansky archidiakonát v Nitrianskej diecéze do roku 1526. In: Konštantínove listy, 2014, roč. 7, s. 23-60. ISSN 1337-8740.

ĎURČO, Marek. Patrocíniá kostolov v Nitrianskej diecéze ako prejav miestnej úcty, In: HUŤKA, M., - ZMÁTLO, P. ed. Ružomerský historický zborník. Ružomberok: Katedra histórie Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity, 2008. ISBN 978-80-8084-405-9.

ĎURICA, Milan Stanislav. Dejiny Slovenska a Slovákov v časovej následnosti faktov dvoch tisícročí, Bratislava: Lúč, 2003. ISBN 807-11-4386-3.

FUNDÁRKOVÁ, Anna. Význam vzdelania a štúdijských ciest v rode Pálffyovcov v 16. a 17.storočí. In: Historický časopis, 2010, roč. 65. s. 393 – 414. ISSN 0018-2575.

HARVANOVÁ, Andrea. Kanonické vizitácie Humenného v 18. storočí. Diplomová práca. Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava 2009.

JUDÁK, Viliam. ed. Juraj Pohronec Slepčiansky, cirkevný hodnostár, diplomat a jeho prínos k porážke Osmanskej ríše v bitke pri Viedni r. 1683. Zborník príspevkov z rovnomennej konferencie. Nitra: Gorazd n.o., 2011. ISBN 978-80-89481-13-2.

JUDÁK, Viliam. Nitrianske biskupstvo od čias Metodových. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2006. ISBN 80-88741-64-5.

JUDÁK, Viliam. Prehľadné cirkevné dejiny, Bratislava: Lúč, 1996. ISBN 8071141879.

JUDÁK, Viliam. Priatelia Boží. Slovenské martyrológium. Bratislava: Lúč, 1995. ISBN 80-71141-25-9.

KAMENICKÁ, Mária. Kánonické vizitácie na Spiši ako historický prameň. Diplomová práca. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 1972.

KERESTEŠ, Peter. Najstarší kongregačný protokol Nitrianskej stolice a jej správa v rokoch 1572-1607. In: Slovenská archivistika. 2005, roč. 40, č. 1, s. 31 – 50. ISSN 0231-6722.

KYSEĽOVÁ, Mária. Kanonické vizitácie na Spiši, In: Slovenská archivistika. 1983, roč. 18, č. 1, s. 110 –128. ISSN: 0231-6722.

HIŠEM, Cyril, FEDORČÁK, Peter. eds. Kanonické vizitácie po tridentskom koncile, Košice: Teologická fakulta Katolíckej Univerzity, 2007. ISBN 978-80-7165-639-5.

KAPITULSKÝ, Henrich. Ustálenie hraníc a spojenie Nitrianskeho biskupstva v roku 1776 a pripojenie farností. In: Duchovný pastier. 1993, roč. 74, č. 10, s. 467–469. ISSN 0139-861X.

KLIMAN, Andrej. Kanonické vizitácie vo Zvolenskej stolici roku 1634. In: Historický zborník. 1946, roč. 4, č. 4, s. 418-429.

KOLLÁNYI, Ferenc. ed. Visitatio Capituli E.M. Strigoniensis anno 1397. Budapest: Törtéelmi Társaság, 1907.

KVAČALA, Ján. Dejiny reformácie na Slovensku 1517 – 1711. Liptovský Sv. Mikuláš: 1935.

LOPATKOVÁ, Zuzana. Kanonické vizitácie Smolenického dekanátu v 18. storočí. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej Univerzity, 2011. ISBN 978-80-8082-450-1.

LOPATKOVÁ, Zuzana. Kanonické vizitácie Smolenického dekanátu v 2. polovici 16. a v 17. storočí. Rigorózna práca. Trnava: Filozofická Fakulta Trnavskej Univerzity, 2006.

LOPATKOVÁ, Zuzana. Národnostné zloženie obyvateľstva Podhorského dekanátu vo svetle kanonickej vizitácie z r. 1634. In: MARSINA, Richard, DOBROTKOVÁ, Marta. eds. Studia Historica Tyrnaviensia VI. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2008, s. 149 – 161. ISBN 80-8082-005-8.

LOPATKOVÁ, Zuzana. Kanonická vizitácia – k jej interpretácii, limitom a metodologickým otázkam v historickom výskume. In: FERIANCOVÁ, Alena, GLEJTEK, Miroslav. eds. Prameň - jeho funkcia, význam, interpretácia a limity v historickom výskume. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2010, s. 69 – 77. ISBN 978-80-8094-587-9.

LOPATKOVÁ, Zuzana. Kanonické vizitácie v slovenských dejinách. In: MARSINA, Richard, DOBROTKOVÁ, Marta. eds. Studia historica Tyrnaviensia VII. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity. 2008, s. 96 – 106. ISBN 978-80-8082-188-3.

MICHALOVOVÁ, Mária. Kánonická vizitácia spišského prepošta Ladislava Matiašovského z r. 1693. Bakalárska práca. Bratislava: Filozofická fakulta univerzity Komenského, 2014.

MANDIČOVÁ, Petra. Kanonické vizitácie ako zdroj informácií o živote obyvateľstva v 18. storočí. Diplomová práca. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej Univerzity, 2005.

MARSINA, Richard. ed. Slovenské dejiny. Martin: Matica Slovenská, 1992. ISBN 80-7090-239-6

OSLANSKÝ, František. K vizitácii benediktínskych kláštorov na Slovensku začiatkom 16. storočia, In: Historický časopis. 1999, roč. 54, č. 1, s. 18 – 32. ISSN: 0018-2575.

OSTERTÁGOVÁ, Alexandra. Historicko-poznávacia hodnota kánonických vizitácií. Baťánovské vizitácie z Juhozápadného Slovenska. Dizertačná práca. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2009.

PACOŇOVÁ, Katarína. Kanonické vizitácie farnosti Krušetnica. Diplomová práca. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2008.

PAŠTEKA, Július. ed. Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska, Bratislava: Lúč, 2000. ISBN 80-71143-300-6.

PAŽITNÝ, Anton. ed. Významné osobnosti Nitry. Nitra: Mestský úrad Nitra, 1998. ISBN 80-967814-8-0.

SEGEŠ, Vladimír, MRVA, Ivan. Dejiny Uhorska a Slováci. Bratislava: Perfekt, 2012. ISBN 978-80-8046-586-5.

STRÁNSKY, Albert, CSERENEY, Štefan. Dejiny biskupstva nitrianskeho. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1933.

ŠPIRKO, Jozef. Cirkevné dejiny II.. Turčiansky Svätý Martin: Neografia, 1943.

TOMISA Ilona. Visitatio Canonica. Az Esztergomi Főegyházmegye Barsi Főesperességének egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1647-1674. Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet, 1992. ISBN 96-3776-292-0.

TÓTH, János. Adatok a Nyitrai papnevelde történetéhez. Nyitra: Huszár István Könyvnyomdája, 1905.

VÁGNER, József. Adalékok a nyitrai székes káptalan történetéhez. Nyitra: Huszár István Könyvnyomdája, 1896.

VAVROVIČ, Jozef. Svetlá minulosti, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1994. ISBN 80-7162-051-3.

VELIČKA, Drahomír. Kanonické vizitácie Juraja Novosedlíka na Kysuciach z roku 1674. In: Terra Kisucensis IV. Čadca: OZ Terra Kisucensis, 2011, s. 117 – 129. ISBN 978-80-969922-3-2.

VURUM, Josephus. *Episcopatus Nitriensis eiusque praesulum memoria*. Posonium: Typis Heredum Belnay, 1835.

ZEMENE, Marián Róbert. *Územie Nitrianskej diecézy za feudalizmu*, In: *Slovenská archivistika*, 1980, roč. 15, č. 2, s. 132 – 155. ISSN: 0231-6722.

ZIFČÁKOVÁ, Anna. *Kanonické vizitácie – pramenný dokument vývoja ľudového školstva na Spiši v 18. a 19. storočí*. In: *Kniha 97-98. Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*, s. 114 – 119. Martin: Matica Slovenská, 2000. ISBN 80-7090-569-7.

Resume

This thesis provides a complex view of canonical visitations of Nitra's diocese within the specific period. It is time-limited in the period 1674-1831. The first milestone comes from universally accepted fact that the oldest documented visitation in writing is the visitation which was made in 1674 during the Episcopacy of Tomáš Pálffy. The last visitation was made by the bishop Jozef Vurum in 1831. Since then the phenomenon of canonical visitations in its original form disappeared for a certain period of time from the diocesan life.

The author introduces all currently known 26 visitations of Nitra's diocese. Five of them have been discovered due to the latest research conducted prior to writing this work. One of the visitations discovered is even 30 years older than the oldest one known till now.

Being a post-Trent period during which the Catholic Church was settling up with the Protestantism, the author deals with the question concerning the role what that event played in the re-catholicization of the diocese. The author observes the initiator of the visitation as well as its implementer. He looks into circumstances preceding the visitations, their process as well as their theoretical and practical consequences. A subsidiary aim of this work was also to facilitate the scientific research for the future researchers who will take interest in canonical visitations. Therefore, the author tried to create a complex list of visited parishes along with the particular references to the location of visitation documents because such tool has been missing till now.

Visitation records located in Diocesan Record Office in Nitra present a source base. This basic source was updated with other relevant papers from the diocesan provenance as well as with existing bibliography.

The work is comprised of five chapters. In the first one the author analyses the phenomenon of canonical visitations in general. Following the definition of basic concepts the work

provides a brief survey of canonical visitations since the oldest times, firstly in the universal Church, then in the Austro-Hungarian Empire and finally in Nitra's diocese. The author tries to reconstruct a picture mosaic of the canonical visitation from its preparation through realization up to its outcomes.

The second, third and the fourth chapters are dedicated to canonical visitations of Nitra's diocese in 17th, 18th and 19th centuries. Respective centuries are further divided according to episcopates. A general historical context is analysed first within each episcopate in which the respective bishop performed the service. It is followed by the bishop's short biography with the special attention to his visitation activities. Each visitation starts with the introduction of the person of visitor. Subsequently, the character of the visitation process is analysed including the motivation, preparation, chronological and geographical coverage and conclusion. Based on the structure of the visitation record the attention is paid to facts emphasized by the person of visitor. The material aspect is not marginalized because it also, in a certain way, shows the character of the visitation. At the end of each chapter there is a short summary capturing the process of visitation practice in the respective century.

The nature of the fifth chapter is purely practical. It presents particular tools which significantly facilitate and make the survey of visitations in Nitra's diocese more transparent. There belong a list of visited parishes and also a list of visited branches with their affiliation with the parish.

The research of history cannot go without the consultation of sources. The author is hoping that the consultation of such valuable treasure as are canonical visitations, shall contribute to the development and flourishing of the Catholic Church.